

Garnaalvissers te paard

Oostduinkerke is de enige gemeente langs de Belgische Kust – en meteen in de hele wereld – waar nog het oud en primitief gebruik bestaat van het „vissen te paard” en meer bepaald het „garnaalvissen” te paard.

Vroeger kon men de paardevissers aantreffen op de stranden van Nederland (meer bepaald in de hoek van Holland, te Scheveningen en te Katwijk), ook nog in Duitsland (Holstein), Noord-Frankrijk en Zuid-Engeland¹.

Lange Traditie

Men kende reeds deze manier van vissen in de 17e eeuw tussen Grevelingen en Duinkerken (N.-Fr.); wat blijkt uit een beschrijving van Ph. Chifflet².

„Jeudi 21 aoust 1625 ... on luij a fait voir retournant à Dunkerke deux pescheurs qui peschaient à cheval avec de grands filets dans la mer jusques au col des chevaux nonobstant les flots de la mer qui pour lors estoient esmue par un grand vent qui faisoit que l'eau sembloit ensevelir l'homme et le cheval dans les ondes sans toutefois luij apporter aucun dommage”...

Het vissen gebeurt met een paardekarte. Dit is een klein sleepnet voortgetrokken door een paard of muilezel waarop de visser zit. Van daar ook de naam „kruien of slepen”.

Van oudsher bestond er een regeling om de kleine onvolgroeide vis, „het viszaad of broedsel” te beschermen.

Volgens voorschriften uit de 17e eeuw moesten de netten mazen hebben van „vyf volle ghemeene zeelieden duymen zyde” – dus mazen van tenminste 7 cm zijde – om de jonge visjes en het broedsel door te laten.

In feite gebruikten de vissers veelal netten met kleinere mazen. Baljuw Merlebecque van Nieuwpoort paste in 1773

1. *Histoire de Coxyde et de L'Abbaye des Dunes*, door Karel Loppens (december 1930), blz. 14-14.

2. *Diaire des choses arrivées à la cour des Pays-Bas du tempes de l'Infante Isabel en l'an 1625*, escrit par Messire Ph Chifflet chapelain d'honneur de son altesse.

Geciteerd door Karel Loppens in zijn werkje *Histoire de Coxyde et de l'abbaye des Dunes* (1930).

de wetten streng toe door de overtreders te beboeten. Samen met een knecht verscheen hij o.m. op de stranden van Oostduinkerke en telde er de paarden van de kruiers en hun netten.

Na lang palaberen werd overeengekomen dat de Oostduinkerke paardevissers ieder jaar een belasting van 20 (Franse) ponden zouden betalen, en dat ze de kleine vis die ze gesleept hadden terug in zee zouden werpen.

Van dan af toonde de Baljuw zich veel inschikkelijker.

De actie van Merlebecque is enigszins te begrijpen als wij weten dat de Baljuw persoonlijk drie vissersboten had, en daarom was het zeker in zijn eigen belang, dat de kruwers niet te veel vis wegkaapten van zijn boten.

In een verslag van zijn inspectietochten meldde de Baljuw : „... de geirnaerscruyers vernielen het gru ofte zaet van de vis ; zij omroeren de bedden van de kleine vissen, met netten warvan de mazen zó klein zijn dat ze al de jonge visjes vangen ...”.

In 1785 worden door Keizer Jozef II de wetten nog strenger toegepast en iedere vangst op het strand wordt verboden met sleepnetten. Met de Franse omwenteling mochten de sleepnetten opnieuw gebruikt worden voor de garnaaivangst³.

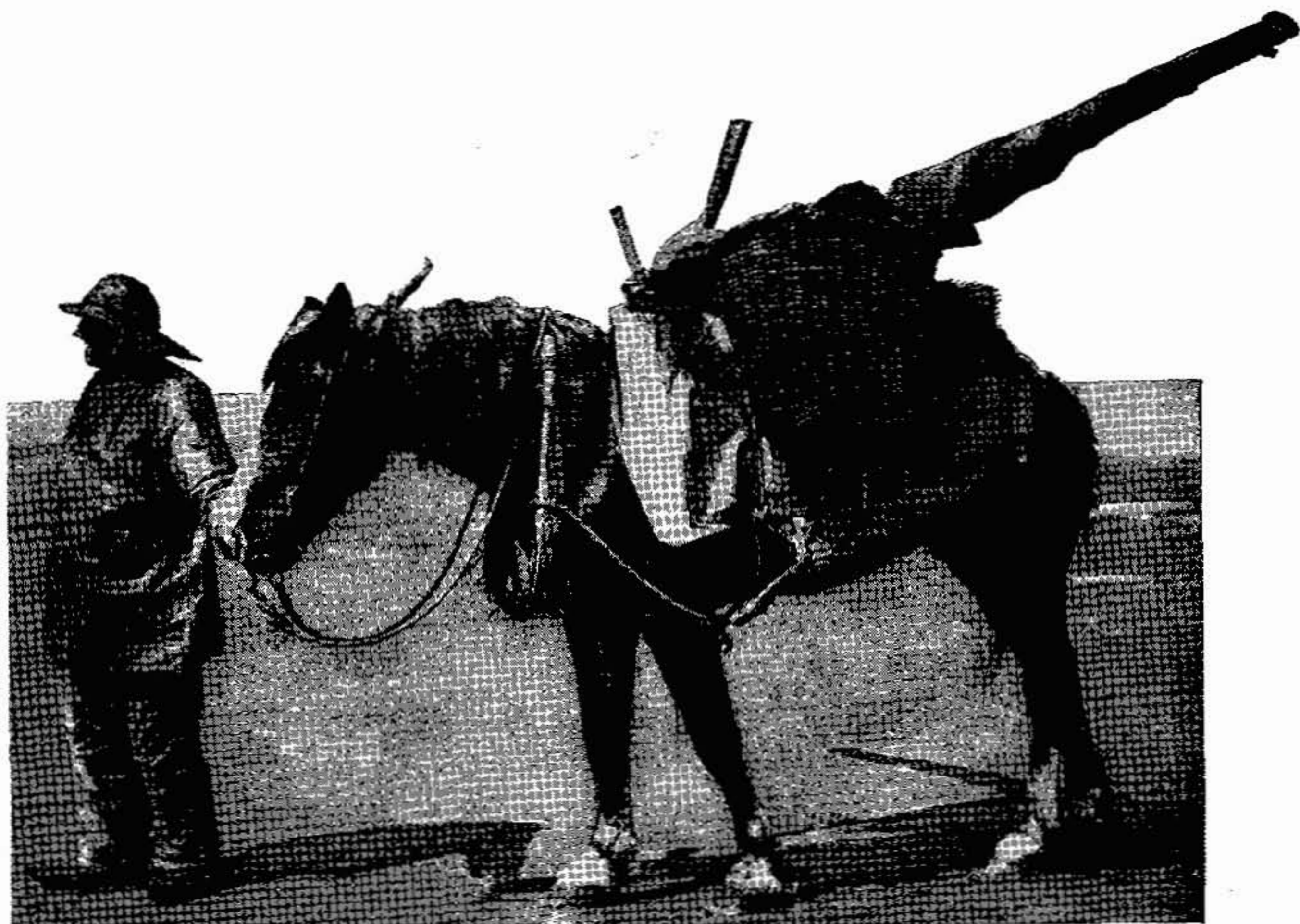
Waarom te Oostduinkerke ?

Het verdwijnen van de „peerdevisschers” langs onze kusten is te wijten aan het feit dat het garnaaivissen te paard niet altijd renderend is en daarenboven een zeer lastige karwei, waar de mechanisatie onder welke vorm ook, niet aan te pas komt. Indien de paardevisserij te Oostduinkerke heeft stand gehouden, dan is dit te danken :

- aan de traditiegeest van de vissersbevolking ; traditiegeest die in de typische vissersgemeente Oostduinkerke wellicht sterker is dan waar ook.
- aan het feit dat Oostduinkerke over een ideaal strand beschikt zonder golfbrekers, noch andere hinderpalen en met een zeer zachte glooiing, zodat het „te water gaan” er voor de paarden weinig gevaar oplevert.
- aan het feit dat het strand van Oostduinkerke een buitengewoon goede voedingsbodem is voor de garnaal, omwille van de overvloedige aanwezigheid van het zogenaamde „aas”⁴.

3. Middelkerke : Monografie door Alb. Vanneste en Marc. Ingelaere (1959), blz. 57, 58, 59, 60.

4. Mededeling van de h. H. Loones, burgemeester te Oostduinkerke.

De garnaalvangst te Paard

„Te rikke” op hun paard, en gekleed met oliegoed en zuidwester, doen de paardevissers een „trek” in de „kellen” bij laag water. Het paard stapt hierbij tot borsthoogte door het water. De visuitrusting die door het paard wordt voortgesleept, verschilde vóór 1940 met de huidige „korren”. Ze bestond namelijk uit een zogenaamde „schie” (een over de grond slepende plank), waarop middenin een stok bevestigd was, die dan het eigenlijk net openhield. Die schie had een breedte van een viertal meter (dus feitelijk een kruwnet). De huidige korren, die afgekeken zijn van het vistuig der vaartuigen, hebben een opening van 7 à 8 meter en de netten worden nu opgehouden door twee zijdelings visplanken.

Dit verbeterd vistuig – de opening is verdubbeld – belette echter niet dat de vangsten der paardevissers van jaar tot jaar onrustwekkend dalen. Vroeger – wij spreken van vóór 1940 – kon men na de vangst (een vangst duurt gemiddeld vier uur) 10 à 30 kg garnaal binnenhalen. Thans met moeite 10 kg. Niet zelden mag nu de paardevisser met ledige „bagge” of „seene” (korf) naar huis terugkeren.

De beste vangsten worden gedaan bij „straffe” tij, of

stroomtij ; dit is bij volle of nieuwe maan. De maanden mei en oktober zijn de gunstigste maanden.

De garnaalvangst te paard wordt bij voorkeur één uur vóór en één uur na laag water beoefend, zowel 's winters als 's zomers.

De paardevissers waren en zijn veelal kleine boeren, voor wie de strandvisserij een dankbare bijverdienste is. Voor de eerste wereldoorlog werd die visserij bedreven met ezels, deze kosten immers minder aan onderhoud dan paarden. Na 1918 werden een hele tijd muilezels gebruikt, voortkomend van de oorlogvoerende troepen. Noodgedwongen ging men later „boere-paarden” gebruiken.

In februari 1960 werd de laatste gebruikte muilezel afge- maakt. Het dier toebehorende aan Marcel Pieters, uit Oost- duinkerke, had gedurende twintig jaar in de garnaalvisserij „gestaan”.

Veelal hebben de huidige paardevissers het „beroep” van vader tot zoon overgenomen. Wijlen Edmond Ollieux († 1968), een Oostduinkerke paardevisser, wist ons te ver- tellen dat zijn betovergrootvader, een zekere David Vermote, die deserteerde uit het Franse leger, ten tijde van Napoleon, eveneens de paardevisserij bedreef.

De garnaal

Bij de garnaalvangst komen paard en visser af en toe uit het water om het net te ledigen en de vangst over te gieten in de korven die langs weerszijden aan de flanken van het paard zijn vastgehecht. Deze korven, zijn aan de ene zijde iets meer ovaal, zodat in feite het paard minder last heeft van het schudden of wrijven van dergelijke korf. Eertijds werden zij „baggen” of „seenekorven” geheten. Daar derge- lijke specifieke korven nergens meer gemaakt worden, ge- bruikt men nu gewoonweg een visben.

Aanstands na de thuiskomst wordt de garnaal gekookt en daarna door de visser zelf of door zijn echtgenote aan de man gebracht.

Het koken van de gevangen garnaal verschilt merklijk van de methode die gebruikelijk is op de garnaalboten. De garnaalvisser gebruikt „vers” water (géén zeewater) met veel zout (1 kg op 15 liter). Is het water op kookpunt, dan wordt de garnaal er in geworpen en er zolang in gehouden tot het water opnieuw aan het koken gaat. Een goed aange- wakkerd vuur is daartoe onmisbaar. Kan het dan ook anders

of de paardevissers hebben een beperkte, trouwe klandisie, bestaande uit fijnproevers. Geen wonder dat ook Oostduinkerke aldus bekendheid heeft verworven om zijn gastronomische specialiteit: de garnaal en de garnaalgerechten⁵.

Met teloorgang bedreigd

Dertig jaar geleden werkten aan de Westkust nog minstens vijftig paardevissers; thans zijn er nauwelijks nog een half dozijn.

Hun verschijning is nu zo typisch geworden dat zelfs bezoekers uit andere continenten voor hen een speciale belangstelling hebben gekregen. De laatste garnaalvissers te paard te Koksijde waren Camiel Depotter (Galoopersteenweg), Maurits Thybaut (Galoopersteenweg) en David Danneel (Vissersstraat). Jerome Ghysebrecht gaf, als laatste garnaalvisser-te-paard van Lombardsijde, in 1964 er de brui aan.

Nieuwpoorts laatste „mohikaan” was Maurits Popieul, van beroep voddenkoopman.

Te Oostduinkerke houden thans nog stand: vader Henri en zoon Bernard Durand (Groenendijk), Amandus Van Billemont (Groenendijk), Marcel Pieters, Marcel Dedrie, André Van Imschoot, Eddy D’Hulster en Victor Geryl.

In november 1968 overleed tevens Edmond Ollieux, welke sinds 1924 deze zo typische visserij had uitgeoefend.

Opmerkelijk is echter dat geen enkele Oostduinkerkerse paardevisser nog alleen van zijn vangsten leeft: het garnaalvissen te paard is nog slechts een bijverdienste.

Paardevissers te Koksijde

Onmiddellijk na de Eerste Wereldoorlog waren er eveneens een twintigtal garnaalvissers te paard te Koksijde. In de ganse Westhoek waren er toen nog minstens een vijftigtal.

De Koksijdse paardevissers woonden meestal in de omgeving van de Vissersstraat en op de wijk Zeepanne. Het laatst overgebleven paardevisserstrio te Koksijde waren – zoals reeds gezegd – Camiel Depotter, Maurice Thybaut en David Danneel.

Volgens dit Koksijds trio werden de beste vangsten gedaan gedurende de periode eind maart – begin april tot halfweg juni.

Steeds werd doorheen de duinen naar het strand van St.-André getrokken (op de grensscheiding Koksijde-Bad en

5. Garnaalvissen te paard, J. Beun, *Biekorf* 1963, blz. 56-57.

Oostduinkerke-Bad). Men viste in de richting van Oostduinkerke, daar het gedeelte tussen Koksijde-Bad en St.-Idesbald voor de paardevissers onbereikbaar was, gezien de vele hindernissen (betonblokken van versterkingen uit de Wereldoorlog).

Er werd voorheen ook geregeld bij nacht gevist, en ook mist schrikte niemand af. Deze nachtvisserij noemde men in de gewesttaal „syne-visserij”. De vangst bestond dan hoofdzakelijk uit tongen en strand-gulletjes.

De kennis van hun visstrook was dan ook één der bijzonderste eigenschappen van de paardevissers.

Hoe het komt dat thans minder gevangen wordt? Volgens de paardevissers is de modernisatie der visserij hiervan de oorzaak. De broedgronden van de garnaal worden uiteengereten, terwijl vroeger de zeilboten zo dicht de kust niet konden benaderen. Alle paardevissers staven deze mening door te vermelden dat zij tijdens de Tweede Wereldoorlog de hoogste vangsten uit hun loopbaan binnenbrachten. „De zee werd toen met rust gelaten”, aldus onze sympathieke vissers.

Het garnaalfeest te Oostduinkerke

Om te beletten dat ook te Oostduinkerke de zo typische en mooie verschijning van de „garnaalvisser te paard”, die zoveel kunstschilders (o.a. Van Belleghem uit Veurne) en beeldhouwers (o.a. Koos Van der Kaaij uit Knokke) heeft geïnspireerd, uiteindelijk zou verdwijnen, heeft de Vereniging voor Vreemdelingen Verkeer Oostduinkerke, op initiatief van de h. Loones H., toenmaals voorzitter V.V.V. (thans burgemeester), gesteund door het Gemeentebestuur, in 1950 het „GARNAALFEEST” georganiseerd.

Sedertdien wordt dit feest jaarlijks ingericht (laatste zondag der maand juni) en is in die kleine periode uitgegroeid tot één der meest succesvolle folkloristische manifestaties van ons land. 's Morgens heeft een „wedstrijd in het Garnaalvissen” plaats, waaraan de authentieke paardevissers, die te Oostduinkerke nog regelmatig de garnaalvangst beoefenen, deelnemen.

In 1967 werd Bruno Depotter winnaar van deze kamp, met 10,7 kg terwijl Marcel Dedrie in 1968 de zege behaalde met 7,5 kg garnaal. Ook de kinderen kunnen met de typische „steeknetjes” in een boeiende wedstrijd in het garnaalvissen uitkomen.

's Namiddags trekt dan een stoet doorheen de straten van de badplaats ; een stoet die uitsluitend in het teken staat van de visserij en de „garnaal”. Onder leiding van de befaamde stoetenbouwer Frans Vromman uit St.-Andries - Brugge, werd in 1963 de ganse Garnaalstoet vernieuwd en uitgebreid.

Dank zij een grote originaliteit, kleur en artistieke kwaliteiten is de Garnaalstoet een waar „festijn”. Het thema van de Garnaal, de Zee en de Vissers leende zich trouwens bijzonder goed tot het creëren van een waarlijk mooie stoet .

Paardevissers : alom bekend !

In 1956 werd voor de eerste maal door de Vereniging voor Vreemdelingen Verkeer een kalender uitgegeven waarop de dagen en de uren vermeld staan waarop men de paardevissers te Oostduinkerke kan zien naar het strand trekken. Dit vergemakkelijkt beslist de taak van de steeds talrijker wordende fotografen, cineasten én toeristen die naar Oostduinkerke komen om de garnaalvissers aan het werk te zien.

Sedert 1963 verschijnt in de grote Duitse revue *Sankt Georg* (Zeitschrift für Pferdesport) regelmatig van de hand van de Hamburgse kunstschilder Heinz Düllberg, pentekeningen over de Oostduinkerke paardevissers.

Heinz Düllberg heeft zich immers in 1962 in Oostduinkerke zelf laten inspireren door de „Ruiters van het strand”, die hij op de hem eigen forse wijze op doek bracht. (blz. 80).

In juni 1968 werd tevens in de zalen van het gemeentehuis te Oostduinkerke een tentoonstelling der olie-verfschilderijen, akwarellen en pentekeningen van H. Düllberg gehouden.

Uit een reportage van de kunstschilder verschenen in bovengenoemd tijdschrift kunnen wij niet nalaten volgend enthousiaste passus te halen :

... „Hoe groots en opwindend was dat alles, doch hoe weinig kan men vastleggen met potlood en penseel. Want dit schouwspel van het garnaalvissen te paard is zo overwel digend dat het niet alleen de kunstenaar ontroert, maar ieder mens die nog een weinig hart heeft, voor de grootheid der natuur... Een laatste brok romantiek zal eensdaags met die vissers uitsterven. Men moet de tijd die nog rest benutten, als vriend van de paarden en vooral als vriend van de natuur.” ...

Ook vanwege de buitenlandse pers mag men zich steeds in een zeer grote belangstelling verheugen. In de laatste

jaren zijn er bijdragen verschenen over de garnalvissers te paard in Nederlandse, Franse, Engelse (*Daily Mirror* en *The Sun*, met een gezamenlijke oplage van zes miljoen exemplaren per dag), Duitse, ja zelfs Canadese en Mexikaanse kranten. In het jaar 1967 verschenen in niet minder dan 30 dag- of weekbladen in de U.S.A. een reportage over de „vissers te paard”.

T.V.-reporters, o.a. uit Engeland (Southern Television), de U.S.A. en Japan kwamen speciaal met een operationele staf, vanuit hun land, opnamen maken van de Oostduinkerkse vissers, tijdens hun activiteiten.

Radio-interviews, (o.a. door de Kölnischer, de Hessischer en de Saar Rundfunk, in juni 1967) zijn omzeggens niet meer te tellen.

Op zes oktober 1966 werd tevens in „The New York Hall”, te New York (U.S.A.), voor een talrijk en select publiek, de film van de bekende Amerikaanse cineast Neil Douglas afgerold, film waarin een lange en mooie sequentie

voorkomt van Oostduinkerke met zijn Garnaalvissers te paard.

De toekomst!

Zoals de zaken nu staan lijdt het echter geen twijfel dat het specifiek bedrijf der paardevissers mettertijd toch zal uitsterven. De vangsten zijn immers ontoereikend geworden om van het garnaalvissen te paard een beroep te maken. Het paardevissersbedrijf brengt tevens heel wat onkosten mee, zoals onderhoud van het paard, oliegoed, netten. Het is meteen duidelijk dat deze visserij niet langer meer leefbaar is.

Bovendien blijkt bij de jeugd volstrekt geen belangstelling te bestaan om paardevisser te worden, ook niet als bijverdienste. Het lijdt geen twijfel dat de huidige paardevissers te Oostduinkerke, de allerlaatsten zullen zijn.

Een stuk volksleven sterft dan ook langzaam maar zeker uit, niets kan de teleurgang meer afwenden. Een lokale maar kleurrijke episode in de natuurlijke omgang van „man en zee”, zal binnen een generatie afgesloten worden. Beslist een verarming te meer van het beeld van het strand van onze Westkust!

Maart 1969

Jacques BEUN